

**До Председателя
на Научно жури,
назначено със заповед на
Ректора на МУ- Варна,
№Р-109-343/09.10.2019г.**

РЕЦЕНЗИЯ

**от Проф. д-р Ирена Атанасова Младенова- Христова, дм,
Ръководител на катедрата по хигиена, епидемиология и инфекциозни
болести, към Медицински факултет, при Тракийски университет,
Стара Загора**

на дисертационен труд, за присъждане на образователната и научна степен “Доктор“,
професионално направление 7.1. “Медицина“,
област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт,
докторска програма „Епидемиология“

автор: д-р Светла Михова Станева

форма на докторантурата: самостоятелна подготовка

Медицински университет- Варна

Факултет „Обществено здравеопазване“

Катедра „Хигиена и епидемиология“

Тема: “ Екологична епидемиология на листерийната инфекция в България”

Научен ръководител: Проф. д-р Румен Константинов, дм

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Д-р Светла Михова Станева завършва висшето си образование, като магистър по медицина, във ВМИ- Варна, през 1983г. През 1990г. придобива медицинска специалност „епидемиология“. За периода 1985- 2015г., работи в РЗИ (ХЕИ), последователно като

ординатор, Началник отдел „Противоепидемичен контрол“, Директор на Дирекция „Надзор на заразните болести“ и Директор на РЗИ- Варна. След 2015г., д-р Станева е асистент по епидемиология в Катедра „Хигиена и епидемиология“, при Факултет „Обществено здравеопазване“, на МУ- Варна. Владее английски, френски и руски езици.

През м. май, 2017г., д-р Светла Станева е зачислена в докторантура на самостоятелна подготовка, на тема: “Екологична епидемиология на листерийната инфекция в България”. Процедурата по предварително разглеждане на дисертационния труд е проведена пред разширен колегиум, на Катедра “Хигиена и епидемиология“, на 26.09.2019г. Членовете на колегиума гласуват единодушно отчисляването на д-р Светла Станева, с право на защита, пред Научно жури.

Нарушения по процедурата няма.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Listeria monocytogenes е патогенен микроорганизъм, причиняващ тежки заболявания при хората и животните, което определя неговото значение за хуманната и ветеринарната медицина. Той е широко разпространен в околната среда и е в състояние да се размножава в контаминирани храни дори при ниски температури на съхранение. Това е сериозна предпоставка за появата на заболявания с различни клинични симптоми и висок леталитет. Многобройни научни източници показват честотата на листериозата при различни рискови и възрастови групи, но някои случаи остават недиагностицирани или нерегистрирани.

Целта и задачите на дисертационния труд са ясно и конкретно формулирани и засягат проучване на екологичната епидемиология на листерийната инфекция, в България, и предлагане на модел за надзор и контрол на заболяването.

Задачите са: да се извърши еколого-епидемиологична диагностика на листериозата в Р. България и се открият епидемиологичните особености на листериозата; оценка значението на различни фактори на околната среда за заразяване с *Listeria monocytogenes*; еколого- епидемиологичен анализ на особеностите на епизоотичния процес при листериозата; създаване на еколого-епидемиологичен пространствен модел на листерийната инфекция и формиране на епидемиологичен алгоритъм за надзор и контрол на листериозата в Р. България (превантивно и противоепидемично действие).

3. Познаване на проблема

Д-р Станева показва задълбочено познаване на съвременните епидемиологични параметри на листериозата. Дисертационният труд е написан на 202 стр., 4 приложения, илюстриран е с 8 таблици и 29 фигури, референтният списък включва 322 заглавия, на базата на които е изграден литературният обзор (83- на кирилица и 239- на латиница). Структурата на труда е класическа и издържана, съгласно изискванията, като включва: литературен обзор- 37 страници, цел и задачи – 2 страници, материали и методи – 4 страници, резултати и обсъждания – 100 страници, изводи – 2 страници, заключение- 1 стр., приноси – 2 страници и книгопис – 37 страници. Повече от 1/3 от библиографията на дисертацията е от последните 10 години. Докторантът е разработил много обстоен преглед на научните познания по разгледаните проблеми, който е съобразен с целта и същността на поставените задачи на дисертационния труд.

4. Методика на изследването

В проучването са включени всички заболели от листериоза в България, през периода 2009-2018 година - 71 лица, регистрирани в националната система за отчет на заразните болести, по критериите на Наредба №21, за които са получени данни от РЗИ, от епидемиологичните проучвания, чрез достъп до обществена информация. Проведено е и анкетно проучване сред 162 жени в детородна възраст (20-40 години), посещаващи лечебни заведения, във връзка с бременност или репродуктивни проблеми. Проучването се провежда след информирано съгласие и запазване конфиденциалност на личните данни на участника. Приложена е система от методи за разпознаване и характеризиране на епидемичния процес, причините и условията за неговото развитие и за оценка на епидемиологичната ситуация; обосновават се противоепидемичните и профилактични мерки за борба с инфекциозните заболявания. Проведени са анкетни проучвания за събиране, обобщаване и анализиране на информацията относно храненето на жени в детородна възраст, за определяне риска от заразяване с листериоза чрез храната. Данните от епидемиологичните и анкетни проучвания, както и от системата за бързо съобщаване са обработени и представени чрез графичен и табличен метод за изобразяване на получените резултати. Използвани са ретроспективен и проспективен анализи. Методите позволяват постигането на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Резултатите от дисертационния труд са описани подробно, професионално и последователно, съобразено с поставените задачи.

Дефинирани са 15 изводи:

Еколого - епидемиологичната характеристика на епидемичния процес при листериозата в съвременните условия има следните характеристики: множествен механизъм на предаване на инфекцията, опосредствана връзка с епизоотичния процес, определящо значение на храната, като фактори на заразяване; липса на сезонност и неясна цикличност на епидемичното разпространение. Данните от извършеното пространствено епидемиологично проучване при листериозата в Р.България, показват трайна тенденция за нарастване броя на заболялите от листерийна инфекция, което вероятно се дължи на подобрената клинично-лабораторна диагностика.

Ограничената консумация, от жените на детеродна възраст, на предлагани в търговската мрежа готови за консумация рибни продукти, меки сирена и замразени плодове и кълнове, ограничават епидемичния риск от заразяване с *L. monocytogenes*, докато употребата на термично необработено мляко и полуготови за консумация месни продукти носи определен риск от инфектиране с листерийна инфекция. Минимално е значението на листерийната инфекция, като причина за спонтанни аборти.

Причинителят на листерийната инфекция се съхранява в голям брой хранителни продукти, с различен произход и технологична обработка, с трайната тенденция за доминиращото значение на риба и рибни продукти, месо и мляко сред рисковите за заразяване с листериоза храни. Медико – социалната тежест на листерийната инфекция се проявява в тежкото боледуване и висок леталитет; значителните разходи за лечение и рехабилитация и поддръжка на мониторингови системи за контрол над храните за недопускане на пазара на храни, контаминирани с *Listeria monocytogenes*.

Надзорът над разпространението на листериозата трябва да обхваща всички съвременни екологоепидемиологични аспекти на циркулацията на *L. monocytogenes*: ранната диагностика на заболялите, своевременната и пълна регистрация и лечение, подобряване, скрининг на рисковите суровини и готови храни за *L. monocytogenes*, контрол над факторите на работната среда, контактни центрове, осигуряващи необходимата информация за производители и търговци на храни, както и за потребителите. Мониторингът над листерийната инфекция се изгражда чрез специализирани управленски и експертни структури за лабораторно изследване на рисковите храни, работната среда,

системи за бързо съобщаване на резултатите и предотвратяване разпространението на *Listeria monocytogenes*.

Необходимо е създаването на система за подобряване и актуализиране на клиничните знания, микробиологичната диагностика и превенцията на бременните. Наложително е осъвременяване на нормативната уредба и документалната база, за активно епидемиологично проучване, при листериозата в Р.България, както и допълнителни знания, при определени клинични специалности, за ранна диагностика. Необходимо е разработване на Национална програма за профилактика и контрол на листериозата от работна група, обхващаща рисковите за заболяването състояния, неинвазивната форма на заболяването и интегрираща системите за мониторинг на разпространението на *L. monocytogenes* в различни обекти на работната среда в производството и търговията с храни. От съществено значение за постигането на ефективен епидемиологичен контрол над листериозата сред хората е въвеждането на унифицирана „Карта за епидемиологично проучване на болен от листериоза”, отразяваща спецификата в екологичната епидемиология на листерийната инфекция.

Високо оценявам и признавам формулираните 12 приноси.

Приноси с оригинален характер (4)

Проучени са и формулирани основните принципни позиции на еколого-епидемиологичната диагностика при листериозата като сапронозна инфекция.

Извършено е пространствено еколого-епидемиологично изследване на листерийната инфекция в Р. България, с анализ на резултатите от епидемиологичните проучвания, и са установени съвременните характеристики на епидемичния процес на листериозата. Осъществена е активна епидемиологична диагностика и анализ на всички заболявания с доказан причинител *Listeria monocytogenes* в Р.България за периода 2009-2018г. с определяне на епидемиологичната, клинична и лабораторна характеристика на листерийната инфекция. Разработен е „Пространствен модел на циркулацията на *Listeria monocytogenes*”, с акцент върху значението на околната среда и храните, за разпространението на причинителя на инфекцията.

Приноси, с научно-теоретичен характер (4)

Извършен е теоретико-епидемиологичен анализ на екологичните аспекти на циркулацията на причинителя на заболяването с оценка на факторите на производствената среда, за преработка и търговия с храни. Разработени са основните екологични аспекти на циркулацията на причинителя на листерийната инфекция в основните звена

на паразитарния цикъл. Извършено е активно епидемиологично проучване и анализ на данните от европейската система за бързо съобщаване на храни, контаминирани с *Listeria monocytogenes* за периода 2002-2017 г.

Приноси с научно- приложен характер (4)

Разработена е „Карта за епидемиологично проучване на болен от листериоза”, отразяваща спецификата на проучването при листерийна инфекция която се предлага с цел оптимизиране работата на отделите „Противоепидемичен контрол” в РЗИ. Предложен е модел за епидемиологична диагноза на листерийната инфекция, който да подпомогне клиницистите и подобри диагностиката на заболяването. Проведено е епидемиологично анкетно проучване, сред жени на възраст 20-40 години, за хранителните им навици и оценка на риска от заразяване с *Listeria monocytogenes*. Разработен е модел за мониторинг на листериозата, обхващащ основните фактори на предаване на заразата и диагностичните аспекти.

Формулираните приноси и получени резултати са лична заслуга на докторанта.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Д-р Станева е представила 3 научни публикации и 3 доклади на научни форуми, по темата на дисертационния труд. В националното научно списание- „Акушерство и гинекология” има 1 публикация, относно листериозата и бременността; в „Здравна политика и мениджмънт“ и „Варненски медицински форум”- за епидемиологичните аспекти на листериозата в България.

Във всички научни статии и доклади д-р Станева е водещ автор.

7. Автореферат

Авторефератът е изработен, по структура и съдържание, според изискванията. Съдържа 79 страници и е онагледен с 13 фигури и 7 таблици. Адекватно отразява методологията, резултати, изводите и приносите, постигнати в дисертацията.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Направените изводи и приноси могат да бъдат основа, за разработването на национална програма за профилактика и контрол на листериозата.

9. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на **всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ-Варна.

Дисертационният труд показва, че докторантът д-р Светла Михова Станева притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност „епидемиология“. С *убеденост* давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на д-р Светла Станева по научна специалност „епидемиология“, професионално направление 7.1. “Медицина“.

18.11.2019г.

Подпис:

Проф. д-р Ирена Младенова- Христова, дм